

შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა პრობლემებზე მასალის მომზადებისას კითხეთ საკუთარ თავს:

1. რა არის თქვენთვის მასალის მომზადების მთავარი მიზანი – ის, რომ სიუჟეტი ეხება კონკრეტულ შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირს, თუ ის, რომ ეს საკითხი აქტუალურია;
2. ეხება თუ არა სიუჟეტი შეზღუდულ შესაძლებლობას; თუ პასუხი დადებითია, მაშინ რამდენად იცნობთ და სწორად იყენებთ ტერმინოლოგიას (მაგ. ეტლით მოსარგებლე და არა ეტლზე მიჯაჭვული);
3. განსაკუთრებული ყურდებით შეარჩიეთ მასალის სათაური. გახსოვდეთ, რომ სწორედ სათაური ქმნის პირველ შთაბეჭდილებას.
4. ხომ არ არის თქვენს მიერ მომზადებული მასალა ზედმეტად მიკერძოებული, გადაჭარბებულად ემოციური და სიბრაღის გამომწვევი;
5. გააკეთეთ აქცენტი პიროვნებაზე, ეცადეთ წინ წამოსწიოთ მისი ღირსება და სიძლიერე.
5. შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთან საუბრისას მიმართეთ პირდაპირ მას და არა მის თანმხლებ პირს; ეცადეთ ზედმეტად არ გაუსვათ ხაზი განსხვავებულობას;
7. შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთან ინტერვიუ ჩაატარეთ ისევე, როგორც სხვა ნებისმიერ პიროვნებასთან;

ტერმინები, რომლებიც არ ქმნიან ნეგატიურ სტერეოტიპებს	ტერმინები, რომლებიც ქმნიან ნეგატიურ სტერეოტიპებს
შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირი; განსაკუთრებული საჭიროების მქონე ბავშვები; ადამიანი, (ბავშვი) რომელსაც განსაკუთრებული ზრუნვა სჭირდება	ინვალიდი, ხეიბარი, ავადმყოფი, დეფექტური, არასრულფასოვანი.
შეუზღუდავი შესაძლებლობის მქონე, ტიპური ადამიანი	ნორმალური, ჯანმრთელი (შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთან შედარებისას)
პიროვნება, (ბავშვი) რომელიც ეტლით გადაადგილდება	ეტლს მიჯაჭვული ადამიანი (ბავშვი)
თანდაყოლილი შეზღუდვა	თანდაყოლილი დეფექტი
გონებრივი განვითარების შეფერხების მქონე პიროვნება (ბავშვი)	გონებაჩლუნგი, გონებრივად არასრულყოფილი, დებილი.
ფსიქიკური პრობლემების მქონე პირი, სულიერი ან ემოციური დარღვევების მქონე პირი	გიჟი, გონება სუსტი
სუსტი მხედველობის მქონე, მხედველობის შეზღუდვის მქონე, უსინათლო	ბრმა, ბრუციანი
სმენის შეზღუდვის მქონე, სმენისა და მეტყველების დარღვევის მქონე პირი (ბავშვი)	ყრუ, ყრუ-მუნჯი

ტერმინები, იარაღები, სტერეოტიპები.

(შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირები და საზოგადოება)

TERMS, LABELS, STEREOTYPES

(People with Disabilities and the Society)

დაბეჭდილია ფონდ ვერაზის მიერ დაფინანსებული პროექტის "ინკლუზიური განათლება - ახალი მიდგომები, ახალი შესაძლებლობები"-ს ფარგლებში

Published within the framework of the project "Inclusive Education - New approaches, New Possibilities", financed by the Eurasia Foundation

The Eurasia Foundation

ტერმინები, რომელთაც ვიყენებთ
(*შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირები და საზოგადოება*)

TERMS AND MISNOMERS WE USE
(*People with Disabilities and the Society*)

სიტყვა ადამიანის ღირსებისადმი მიმართული მძლავრი იარაღია.

ტერმინები, რომელთაც საუბარში ვიყენებთ, გამოხატავენ არა მარტო ჩვენს დამოკიდებულებას ადამიანებისა და მოვლენების მიმართ, არამედ ნათლად ასახავენ საზოგადოებაში გავრცელებულ სტერეოტიპებსაც. ე.წ. “იარლიყების” მინიჭებით, ხშირად ხელსაყრად ვუქმნით ბარიერებს მათ, ვინც ჩვენგან “განსხვავებულია” და არ ჯდება საზოგადოების მიერ აღიარებულ “სტანდარტებში”. მრავალი წლის მანძილზე, ტერმინი “ინვალიდი” არა მარტო ადამიანის ფიზიკურ და გონებრივ შეზღუდვაზე მიუთითებდა, არამედ ხაზს უსვავდა მის “უსარგებლობას” და კიდევ უფრო აღრმავებდა საზოგადოებისაგან იზოლაციას.

ბოლო ათწლეულში სოციალურ სფეროსა და საზოგადოებრივ მენტალიტეტში მომხდარი ცვლილებების ფონზე, მიუღებელი აღმოჩნდა მიდგომა მრავალი პრობლემისადმი, მათ შორის “ინვალიდობისადმი”. უპირველეს ყოვლისა, თავად მოტივირებული პირების (შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირები) გააქტიურებამ განაპირობა ახალი სახელმწიფოებრივი ხედვისა და პოზიტიური საზოგადოებრივი აზრის ჩამოყალიბება. დაიწყო რა კონკრეტული პროგრამების შემუშავება-განხორციელება, ისინი აქტიურად ჩაერთვნენ საკანონმდებლო და აღმასრულებელი სტრუქტურების მუშაობაში საკუთარი უფლებების დასაცავად. 1995 წლის 14 ივნისს საქართველოს პარლამენტმა მიიღო კანონი “შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა სოციალური დაცვის შესახებ”, რომელმაც განისაზღვრა სახელმწიფო პოლიტიკა შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა უფლებების დაცვისა და თანაბარი პირობების უზრუნველყოფის საკითხებში.

კანონები გვერანახობენ წესებს, მაგრამ მათ არ შეუძლიათ პოზიტიური განწყობის შექმნა. აღიარებულია, რომ ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ბარიერი, რომლის გადალახვაც შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირებს უწევთ, არის საზოგადოების დამოკიდებულება. სამწუხაროდ, საზოგადოება ჯერ კიდევ არ არის მზად აღიქვას ისინი სრულყოფილ და სრულუფლებიან წევრებად, ჯერ კიდევ ძლიერია გაუცხოების და “სიბრაღელის” ფაქტორი, მათზე საუბრისას ხშირად გაისმის სიტყვები “საბრალო”, “საწყალი”, “უბედური”, რაც არა მარტო არაეთიკური, არამედ დამამცირებელიც კი არის.

შეზღუდული შესაძლებლობა - სამედიცინო და სოციალური მოდელები

არ არსებობს ერთი, კონკრეტული პასუხი კითხვაზე – “რა არის შეზღუდული შესაძლებლობა”? რთულია აბსოლუტური ჭეშმარიტების დადგენა მაშინ, როდესაც საქმე ადამიანის ფიზიკური და გონებრივი შესაძლებლობების შესწავლას ეხება. ის, თუ როგორ გვესმის ჩვენ **შეზღუდული შესაძლებლობა**, გავლენას ახდენს არა მარტო ჩვენს ლექსიკაზე, არამედ ჩვენს

დამოკიდებულებაზე შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირების მიმართ. არსებობს აღნიშნული ტერმინის აღქმის ორი ძირითადი მოდელი – სამედიცინო და სოციალური.

სამედიცინო მოდელი შეზღუდულ შესაძლებლობას აღიქვამს რაიმე დაზიანებით, დაავადებით ან ავადმყოფობით გამოწვეულ მოვლენად, როდესაც ადამიანი ვერ ხედავს, არ ესმის, ან არ შეუძლია დამოუკიდებლად გადაადგილება. ასეთი მიდგომა აკნინებს პიროვნებას, როგორც ინდივიდს და გამორიცხავს მის სრულყოფილ ჩართვას საზოგადოებრივ აქტივობაში.

სოციალური მოდელი შეზღუდულ შესაძლებლობას აღიქვამს საზოგადოებრივ საქმიანობაში ჩართვის შესაძლებლობის დაკარგვად, რაც გამოწვეულია ფიზიკური და/ან სოციალური ბარიერებით. ამდენად, მოდელი ხაზს უსვავს, რომ ადამიანის შეზღუდულობას განაპირობებს არა მისი ფიზიკური მდგომარეობა და შესაძლებლობები, არამედ საზოგადოების რეაქცია და დამოკიდებულება. მაგალითად, ეტლზე მჯდომი პირისათვის განათლების მიღება შეიძლება შეზღუდოს არა იმის გამო, რომ მას ეტლი ესაჭიროება, არამედ იმიტომ, რომ მისთვის მიუწვდომელია ინფორმაცია, ტრანსპორტი, სასწავლო დაწესებულება (არ არის ლიფტი, პანდუსი). თუმცა სოციალური მოდელი ასევე აღიარებს, რომ შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე პირებს ესაჭიროებათ სამედიცინო დახმარებაც.

სამედიცინო მოდელი გულისხმობს, რომ უნდა შეიცვალოს ადამიანები, ხოლო სოციალური მოდელი გულისხმობს, რომ უნდა შეიცვალოს საზოგადოება შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირებთან მიმართებაში.

შეზღუდული შესაძლებლობის განმარტების სოციალური მოდელი, რომელიც სულ უფრო და უფრო აქტუალური ხდება საქართველოშიც, თავისთავად მოითხოვს ცვლილებებს იმ ლექსიკაში, რომელსაც ჩვენ, საზოგადოება ვიყენებთ შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა შესახებ საუბრისას. წინა პლანზე წამოიწევა არა შეზღუდვა, არამედ პიროვნება. მეტი ინფორმირება, ცნობიერების ამაღლება, ყოველდღიური ურთიერთობა, კომუნიკაცია – აი ის მთავარი ფაქტორები, რაც დღეს აუცილებელია საზოგადოების დამოკიდებულების შეცვლისათვის.

მასმედია და მისი როლი პოზიტიური საზოგადოებრივი აზრის ჩამოყალიბებაში

პრესა და ტელევიზია საზოგადოებრივი აზრის ფორმირების მნიშვნელოვანი იარაღია. ინფორმაცია, რომელსაც ისინი წარმოადგენენ, ხშირად ასახავს ე.წ. “ჩარჩოს”, რომლის ფარგლებშიც საზოგადოება ურთიერთობს შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირებთან. სამწუხაროდ, სტატიებსა და სიუჟეტებში ჯერ კიდევ სჭარბობს გადამეტებული ემოციები, აქცენტი კეთდება შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირების ფიზიკურ და მორალურ დაუცველობაზე, ნაკლებად არის წამოწეული მათი ინტელექტუალური და ფიზიკური შესაძლებლობები. დღეს, შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა პრობლემებზე მომუშავე სამთავრობო და არასამთავრობო სტრუქტურებთან თანამშრომლობით ჟურნალისტებს შეუძლიათ შექმნან ახალი, ჯანსაღი აზრი შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა პრობლემებისადმი. თუ მათ მიერ მომზადებული მასალა იქნება არა ემოციური, ფაქტებზე დაფუძნებული და კომპლექსური, ეს აუცილებლად გამოიწვევს საზოგადოებაში არსებული სტერეოტიპების ნგრევას.

როგორ გააუმჯობესოთ კომუნიკაცია და მოვამზადოთ მასალა

შეზღუდული შესაძლებლობების მქონე პირთა პრობლემებზე მასალის მომზადებისას კითხეთ საკუთარ თავს:

1. რა არის მასალის მომზადების მთავარი მიზანი – ის, რომ სიუჟეტი ეხება კონკრეტულ შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირს, თუ ის, რომ ეს მასალა აქტუალურია;
2. ეხება თუ არა სიუჟეტი შეზღუდულ შესაძლებლობას; თუ პასუხი დადებითია, მაშინ რამდენად იცნობთ და სწორად იყენებთ ტერმინოლოგიას (*მაგ. ეტლით მოსარგებლე და არა ეტლზე მიჯაჭვული*);
3. ხომ არ არის თქვენს მიერ მომზადებული მასალა ზედმეტად მიკერძოებული; გადაჭარბებულად ემოციური და სიბრაღულის გამომწვევი;
4. გააკეთეთ აქცენტი პიროვნებაზე, ეცადეთ წინ წამოსწიოთ მისი ღირსება და სიძლიერე.
5. შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთან საუბრისას მიმართეთ პირდაპირ მას და არა მის თანმხლებ პირს; ეცადეთ ზედმეტად არ გაუსვათ ხაზი განსხვავებულობას;
6. შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთან ინტერვიუ ჩატარეთ ისევე, როგორც სხვა ნებისმიერ პიროვნებასთან;

ტერმინები, რომელიც არ უნდა გამოვიყენოთ

შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირთა შესახებ საუბრისას:

ტერმინები, რომლებიც არ ქმნიან ნეგატიურ სტერეოტიპებს	ტერმინები, რომლებიც ქმნიან ნეგატიურ სტერეოტიპებს
შეზღუდული შესაძლებლობის მქონე პირი; განსაკუთრებული საჭიროების მქონე ბავშვები; ადამიანი, (ბავშვი) რომელსაც განსაკუთრებული ზრუნვა სჭირდება	ინვალიდი, ხეიბარი, ავადმყოფი, დეფექტური, არასრულფასოვანი.
პიროვნება, (ბავშვი) რომელიც ეტლით გადაადგილდება	ეტლს მიჯაჭვული ადამიანი (ბავშვი)
თანდაყოლილი შეზღუდვა	თანდაყოლილი დეფექტი
გონებრივი განვითარების შეფერხების მქონე პიროვნება (ბავშვი)	გონებაჩლუნგი, დებილი, გონებრივად არასრულყოფილი.
ფსიქიკური პრობლემების მქონე პირი, სულიერი ან ემოციური დარღვევების მქონე პირი	გიჟი, იდიოტი
სუსტი მხედველობის მქონე, მხედველობის შეზღუდვის მქონე, უსინათლო	ბრმა, ბრუციანი

